

Форма № Н - 3.03

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

від 25 серпня 2016 року
(протокол № 1)

ТЕОРІЯ МУЗИКИ ТА СОЛЬФЕДЖІО

ПРОГРАМА

**обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки здобувачів ступеня бакалавр
спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)**

**Бердянськ
2016 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: канд. пед. наук, доцент Бурназова В.В.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету “16” червня 2016 року, протокол № 8

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни "Теорія музики та сольфеджіо" складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня бакалавр, галузі знань 01Освіта, 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Предметом навчальної дисципліни є збагачення теоретичних знань, вдосконалення практичних навичок (формування і розвиток музичного мислення студентів, їх аналітичних здібностей, навичок інтонації (одноголосся і багатоголосся), необхідних для діяльності майбутніх фахівців – вчителів музичного мистецтва.

Міждисциплінарні зв'язки: Для реалізації професійного спрямування навчання слід використовувати міждисциплінарні зв'язки з іншими музичними дисциплінами – історія музики, практикум інструментально-виконавської підготовки, практикум диригентсько-хорової підготовки.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою навчальної дисципліни «Теорія музики та сольфеджіо» є організація професійного музичного слуху і розвиток у студентів звуковисотних, метроритмічних, структурних слухових уявлень, музичної пам'яті і аналітичного мислення, необхідних для професійного сприйняття музики, вивчення деяких

педагогічних прийомів, а також навчання активному використанню слуху в художньо-мистецькій і музично-педагогічній практиці.

1.2. Основними завданнями дисципліни «Теорія музики та сольфеджіо» є :

- розвиток чистого, ритмічного, виразного інтонування мелодії в різних ладах і у фактурі різної складності;
- формування навичок співу з листа без інструментального супроводу одноголосних і багатоголосних музичних прикладів;
- формування навичок інтонації звукорядів різних ладів, окремих інтервалів, акордів, ритмічних рисунків, ступенів ладу, інтервальних і акордових побудов;
- формування навичок визначення на слух звукорядів різних ладів, окремих інтервалів, акордів, ритмічних рисунків, ступенів ладу, інтервальних і акордових побудов;
- формування навичок запису одноголосних і двоголосних періодів різної будови в розмірах 2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8;
- формування навичок написання музичних побудов для подальшого співу їх з групою або письмового слухового аналізу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентостей:

ЗК 4. Системні

Здатність використовувати набуті знання, вміння та навички для вирішення професійних завдань, виходячи з конкретних практичних ситуацій.

ФК 1. Мотиваційна

Здатність до усвідомлення значення майбутньої професії в соціальному та особистісному контекстах, сутності основних проблем дисциплін, що визначають зміст освіти за фахом, їх взаємозв'язок у цілісній системі знань.

ФК 3. Музикознавча

Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності музичного мистецтва, усвідомлювати його художньо-естетичну природу.

ФК 4. Музично-виконавська

Здатність здійснювати виконавську діяльність на базі професійних знань та навичок гри на музичному інструменті, сольного та хорового співу, хорового диригування, оркестрової та ансамблевої гри.

Та демонструвати такі результати навчання:

ПРН 12. Застосовувати професійні знання, вміння та навички для розв'язання практичних завдань, що виникають під час педагогічної діяльності та у повсякденному житті.

ПРН 14. Бути придатним до педагогічної діяльності, включаючи рівень розвитку здібностей і характер мотиваційної сфери, джерелом якої виступають відповідні естетичні ідеали, прагнення, переконання, установки, наміри, життєві цілі і

цінності.

ПРН 17. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 18. Демонструвати наявність спеціальних музичних здібностей, таких як звуковисотний і тембровий слух, відчуття ритму, музична пам'ять, загальна музикальність.

ПРН 19. Здійснювати слуховий аналіз, підбирати мелодії в межах програми загальноосвітньої школи і акомпанемент до них, транспонувати, перекладати і аранжувати невеликі за обсягом хорові та інструментальні твори для різного складу виконавців.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Музичний звук та його властивості. Звук як фізичне явище. Висота звука (частота коливань). Сила звука (амплітуда коливань). Тембр звука (фарби звука). Тривалість звука (тривалість коливань). Резонанс.

Тема 2. Музична система. Дві системи назв звуків. Діапазон. Регістри. Натуральний звукоряд. Октави. Запис звуків основних ступенів. Знаки альтерації. Похідні ступені.

Тема 3. Інтервали. Прості інтервали. Складені інтервали. Виклад інтервалів. Мелодичні інтервали. Гармонічні інтервали. Консонанси. Дисонанси.

Тема 4. Діатонічні та хроматичні інтервали. Діатонічні та хроматичні інтервали. Обернення інтервалів. Енгармонізм інтервалів.

Тема 5. Акорди. Акорди терцієвої будови. Тризвуки. Обернення тризвуків. Септакорди. Обернення септакордів.

Тема 6. Акорди більш складної будови. Нонакорди. Акорди зміненої терцієвої будови. Акорди нетерцієвої будови. Виклад акордів.

Тема 7. Історія нотного письма. Літерні нотації. Невми. Реформа Гвідо Аретинського. Мензуральна нотація. Давньорусьська знаменна нотація. Цифрові нотації.

Тема 8. Нотне письмо. Нотний стан. Ключі. Знаки спрощення та скорочення нотного письма. Ноти. Паузи. Основний вид поділу тривалостей. Знаки збільшення тривалостей. Ключі До. Ключ Фа. Ключ Соль. Партитура. Знаки

спрощення нотного письма. Знаки скорочення нотного письма. Скорочення у рукописному нотному тексті.

Тема 9. Ритм. Ритмічний рисунок. Ритмічні та інші акценти. Особливі види поділу тривалостей. Поліритмія.

Тема 10. Метр. Прості та складні такти. Затакт. Змінні метри. Диригентські схеми. Синкопа. Поліметрія.

Тема 11. Тактовий розмір. Прості розміри. Складні розміри. Мішані та змінні розміри. Запис тактового розміру. Групування тривалостей в інструментальній музиці. Групування тривалостей у вокальній та хоровій музиці. Темп і ритмічні одиниці.

Тема 12. Темп. Динаміка. Темп і ритмічні одиниці. Постійні темпи. Агогіка. Динаміка. Динамічні акценти. Артикуляція. Нове у нотації.

Тема 13. Лад. Тональність. Ладовий звукоряд. Тональність. Гама. Стійкі і нестійкі ступені. Інтервали та акорди в ладу.

Тема 14. Ладові функції. Головні та побічні ступені. Головні та побічні функції. Основні та змінні функції.

Тема 15. Ладогармонічна система. Натуральний мажор. Інтервали у натуральному мажорі. Акорди у натуральному мажорі. Натуральний мінор, інтервали у натуральному мінорі. Акорди у натуральному мінорі.

Тема 16. Тональності мажоро-мінорної системи. Мажорні тональності. Мінорні тональності. Енгармонізм тональностей. Квінтове коло тональностей. Транспозиція.

Тема 17. Розв'язання інтервалів у натуральному мажорі та натуральному мінорі. Розв'язання нестійких консонансів. Розв'язання дисонансів. Виразальність мелодичних інтервалів. Виразальність гармонічних інтервалів.

Тема 18. Розв'язання акордів у натуральному мажорі та натуральному мінорі. Гармонічні функції. Розв'язання нестійких тризвуків. Розв'язання домінантсептакорду. Розв'язання увідного септакорду. Розв'язання субдомінантового септакорду. Розв'язання септакордів у діатоніці.

Тема 19. Види мінору та мажору. Види мажору. Інтервали та акорди у гармонічному мажорі. Види мінору. Інтервали та акорди у гармонічному мінорі.

Тема 20. Розв'язання інтервалів та акордів у гармонічних ладах. Енгармонізм характерних інтервалів. Розв'язання характерних інтервалів.

Розв'язання збільшених та зменшених тризвуків. Розв'язання зменшеного увідного септакорду.

Тема 21. Системи тональностей. Споріднені тональності. Одноіменні тональності. Однотерцієві тональності. Модуляція. Політональність.

Тема 22. Хроматика. Хроматична гама. Ладова альтерація. Альтеровані інтервали. Альтеровані акорди. Штучні звукоряди. Додекафонія.

Тема 23. Монодичні ладові системи. Маломісткі звукоряди. Пентатоніка. Тетракорди. Грецькі лади. Церковні лади.

Тема 24. Натуральні семиступеневі лади. Лади української музики. Гексахорди. Натуральні лади. Лади народної музики. Змінний лад. Паралельні

тональності. Лади на основі маломістких звукорядів. Семиступеневі мінорні лади. Семиступеневі мажорні лади.

Тема 25. Мелодія. Період. Мелодія. Мелодична лінія. Вокальна та інструментальна мелодія. Структура мелодії. Період. Принципи розвитку мелодії. Секвенція. Кульмінація.

Тема 26. Мелізми. Орнаментика. Форшлаг. Трель. Мордент. Групетто

Тема 27. Музичні склади та фактура. Монодія. Поліфонія. Гармонія. Фактура. Стил ь і жанр у музиці.

Тема 28. Прості та складні форми. Одночастинна форма. Проста двочастинна форма. Проста тричастинна форма. Складна тричастинна форма.

Тема 29. Багаточастинні форми. Рондо. Варіації. Вільні варіації.

Тема 30. Циклічні форми. Прелюдія і fuga. Сюїта. Соната. Симфонія.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Андрєєва О. Основи музичної грамоти / О. Андрєєва – К. : «Музична Україна», 1993. – 123 с.
2. Блюм Д.А. Гармоническое сольфеджио: учебное пособие / Д.А.Блюм – М.: Сов. композитор. 1991. – 70 с.
3. Васильева К., Гиндина М., Фрейндлинг Г. Двухголосное сольфеджио / К.Васильева, М.Гиндина, Г.Фрейндлинг – [2-е изд.] – Л.: Музыка, 1982. – 116 с.
4. Вахромеев В.А. Элементарная теория музыки / В. Вахромеев – М.: Музыка, 1966. – 202 с.
5. Вахромеева Т.А. Справочник по музыкальной грамоте и сольфеджио / Т.А. Вахромеева – М.: Музыка, 2004. – 89 с.
6. Виноградов Г., Красовская Е. Занимательная теория музыки / Г.Виноградов, Е.Красовская – М.: Сов. Композитор, 1991. – 192 с.
7. Драгомиров П.Н. Учебник сольфеджио: учебное пособие / П.Н.Драгомиров – М.: Сов. композитор. 1994. – 65 с.
8. Красинская Л., Уткин В. Элементарная теория музыки / Л. Е. Красинская, В. Ф. Уткин. – [3-е изд.] – М.: Музыка, 1983. – 300 с., нот.
9. Ладухин М. Одноголосное сольфеджио / М. Ладухин – М. : Музыка, 1984. – 46 с.
- 10.Побережна Г. І. Загальна теорія музики : підруч. / Г. І. Побережна, Т. В. Щериця. – К. : Вища школа, 2004. – 298, [6] с.
- 11.Смаглій Г. А., Маловик Л. В. Основи теорії музики : підруч. / Г. А. Смаглій, Л. В. Маловик – Х. : Факт, 1998. – 231 с.
- 12.Способин И. Элементарная теория музыки / И. Способин– М. - Л., 1960 – 168 с.

13. Фридкин Г. Практическое руководство по музыкальной грамоте / Г. Фридкин – М., 1981. – 143 с.
14. Хвостенко В. Задачи и упражнения по элементарной теории музыки / В. Хвостенко. – М. : Музыка, 1968. – 285 с.

Допоміжна

1. Алексеев Б., Мясоєдов А. Элементарная теория музыки / Б. Алексеев, А. Мясоєдов. – М., 1986. – 231 с.
2. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс / Борис Владимирович Асафьев. – [2-е изд.]. – Л. : Музыка, 1971. – 375, [1] с.
3. Виноградов В., Красовская Е. Занимательная теория музыки / В. Виноградов, Е. Красовская – М., 1991. – 247 с.
4. Кравцов Т. Гармонія в системі інтонаційних зв'язків / Т. Кравцов – К., 1984. – 194 с.
5. Павлюченко С. Елементарна теорія музики / С. Павлюченко – К., 1980 – 211 с.
6. Фролова Ю.В. Сольфеджіо 1 том / Ю.В.Фролова. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2007. – 109 с.
7. Фролова Ю.В. Сольфеджіо. 2 том / Ю.В.Фролова. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2007. – 102 с.
8. Фролова Ю.В. Сольфеджіо. 3 том / Ю.В.Фролова. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2007. – 110 с.
9. Фролова Ю.В. Сольфеджіо. 4, 5 том / Ю.В.Фролова. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2007. – 100 с.
10. Фролова Ю.В. Сольфеджіо. 6, 7 том / Ю.В.Фролова. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2007. – 107 с.
11. Калініна Г.Ф. Сольфеджіо. Робочий зошит. 1 том / Г.Ф. Калініна – М., 2000. – 33 с.
12. Калініна Г.Ф. Сольфеджіо. Робочий зошит. 2 том / Г.Ф. Калініна – М., 2000. 34 с.
13. Калініна Г.Ф. Сольфеджіо. Робочий зошит. 3 том / Г.Ф. Калініна – М., 2000. 32 с.
14. Калініна Г.Ф. Сольфеджіо. Робочий зошит. 4 том / Г.Ф. Калініна – М., 2000. 33 с.
15. Калініна Г.Ф. Сольфеджіо. Робочий зошит. 5 том / Г.Ф. Калініна – М., 2000. 34 с.
16. Калініна Г.Ф. Сольфеджіо. Робочий зошит. 6 том / Г.Ф. Калініна – М., 2000. 33 с.
17. Калініна Г.Ф. Сольфеджіо. Робочий зошит. 7 том / Г.Ф. Калініна – М., 2000. 34 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://bdpu.org/>
2. <http://bdpu.org/library.html>

3. http://bdpu.org/primary_education.htm
4. <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php>
5. http://as-sol.net/index/poleznye_ssyli/0-8
6. http://golota.kiev.ua/soft_mozart/solfedjio_online.html
7. <http://borovik.ucoz.ru/index/0-4>
8. <http://www.ippolitovec.ru/toeriya-muzyki/Solfedgio/>
9. <http://intoclassics.net/news/2011-06-19-19793>
10. <http://promodj.com/aleksey-storm/blog/123316.html>
11. <http://www.music-theory.ru>
12. <http://www.donguluk2009.narod.ru>
13. <http://www.superinf.ru>
14. Медіатека ФППОМ 56308

4. Методи навчання

1) За джерелами передачі й характером сприйняття інформації : Словесні, наочні, практичні.

1.1. Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична).

1.2. Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

1.3. Практичні: вправи, практичні роботи.

2) За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок.

3) За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

4) Методи стимулювання навчальної діяльності:

4.1. метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу;

4.2. метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів;

4.3. метод створення ситуації новизни навчального матеріалу;

4.4. метод опори на життєвий досвід здобувачів.

5) Методи контролю і самоконтролю у навчанні:

5.1. метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване;

5.2. метод письмового контролю;

5.3. метод тестового контролю;

6) Бінарні методи:

Методи викладання: інформаційно-повідомляючий; пояснювальний; інструктивно-практичний; пояснювально-спонукаючий.

Методи навчання: виконавчий; репродуктивний (відтворюючий); продуктивно-практичний; частково-пошуковий; пошуковий.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен

6. Система оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	Відмінно	Зараховано	A (відмінно)
65-89	Добре		BC (добре)
50-64	Задовільно		DE (задовільно)
35-49	Незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	Незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни